

SZERZŐDÉS ÉS JEGYZŐKÖNYV A TÖRÖK ÉS GÖRÖG LAKOSSÁG KICSERÉLÉSÉRŐL

Aláírva 1923. január 30-án.³⁷

A Nagy Török Nemzetgyűlés Kormánya és a Görög Kormány megegyezett a következő feltételekben:

1. cikkely

1923 május 1-től foganatosítja a török területen letelepedett görögkeleti felekezetű török állampolgárok, és a görög területen letelepedett muzulmán vallású görög állampolgárok cseréjét.

Ezek a személyek nem települhetnek vissza Törökországba – vagy ennek megfelelően Görögországba – a Török Kormány, – vagy ennek megfelelően a Görög Kormány – engedélye nélkül.

2. cikkely

Az első cikkely nem tartalmazza a cseréjét:

A, a konstantinápolyi görög lakosoknak;

B, a nyugat-trákiai muzulmán lakosoknak.

Konstantinápolyi görög lakosnak tekintendő minden olyan görög, aki már 1918. október 30-án, az 1912-es törvény által meghatározott Konstantinápoly Megye körzetében volt letelepedve.

Nyugat-trákiai muzulmán lakosnak tekintendő minden olyan muzulmán, aki az 1913-as bukaresti szerződés által meghatározott országhatártól keletre fekvő területen él.³⁸

³⁷A szerződés forrása: A lausanne-i békeszerződés megsértései. Az imbroszi, tenedoszi, konstantinápolyi és kelet-trákiai menekültek egyesületének kiadványa, Komotini, 1993, 18. o.

³⁸Ti. Nyugat-Trákiában, mely terület 1919-től Görögország része.

BARÁTSÁGI, SEMLEGESSÉGI, MEGBÉKÉLÉSI VALAMINT A FELMERÜLŐ JOGVITÁK VÁLASZTOTT BÍRÓSÁG ELÉ TERJESZTÉSÉRE VONATKOZÓ SZERZŐDÉS³⁹

A Hellén Köztársaság Elnöke és a Török Köztársaság Elnöke, akik minden körülmények között a megbékélés és az egyetértés politikáját kívánják szorgalmazni, igyekezték ily módon hozzájárulni az általános béke megteremtéséhez, és akik a Görögország és Törökország között felmerülő vitás kérdéseket a Nemzetközi Közjog legmagasabb rendű elvei szerint próbálják rendezni, elhatározták, hogy Szerződésben rögzítik közös szándékukat, s ezt a Szerződést az alábbi, általuk teljhatalommal felruházott diplomáciai tisztségviselők aláírásukkal hitelesítik.

A Hellén Köztársaság elnöke. [Ti. Alexandrosz Zaimisz – B. Á.]

Őexcellenciája ELEFTERIOSZ K. VENIZELOSZ úr,

a Minisztertanács elnöke.

Őexcellenciája ANDRE MICHALAKOPULOSZ úr,

a Minisztertanács alelnöke, külügyminiszter.

A Török Köztársaság elnöke. [Ti. Musztafa Kemál – B. Á.]

Őexcellenciája ISMET PASA,

A Minisztertanács elnöke, Malatya országgyűlési képviselője.

Őexcellenciája Dr. TEVFRİK RÜSTÜ BEY,

Külügyminiszter, Izmir országgyűlési képviselője.

Akik miután kinyilvánították, hogy a teljes körű felhatalmazás mindkét fél részéről a törvénynek megfelelő formák között történt, az alábbi rendelkezések létrehozásában állapodtak meg:

1. cikkely

A magas rangú Szerződő Felek kötelezik magukat arra, hogy semmiféle olyan politikai vagy gazdasági jellegű megállapodást nem kötnek másokkal, és semmilyen olyan politikai szövetségben nem vesznek részt, amely valamelyik szerződő fél ellen irányul.

³⁹A szerződés szövegét Moldoványi János magyar királyi követ küldte Athénból 1931. április 22-én, Károlyi Gyula külügyminiszternek. Moldoványi az április 15-i 96. számú görög kormányközlönyben publikált görög és francia nyelvű, 1930. október 30-án aláírt dokumentumot eredeti megjelenési formájában, kommentár és magyarázó szöveg nélkül továbbította a külügyminiszternek.

2. cikkely

Abban az esetben, ha a magas rangú Szerződő Felek valamelyikét békés magatartása ellenére egy vagy több hatalom részéről agresszió érné, a másik Fél kötelezi magát arra, hogy a konfliktus fennállásának teljes ideje alatt megőrzi semlegességét.

3. cikkely

A magas rangú Szerződő Felek kötelezik magukat arra, hogy minden olyan vitás kérdésben, amely megosztaná őket, és amelyet szokványos diplomáciai úton nem tudnak rendezni, alávetik magukat a 7–19. cikkelyben részletezett békéltető eljárásnak. Ha a békéltető eljárás nem járna sikerrel, jelen Szerződés 20–23. cikkelyének megfelelően bírói szabályozás lép életbe, hacsak a Felek nem egyeznek meg abban, hogy az 1907. október 18-án kelt „Egyezmény a nemzetközi konfliktusok békés rendezéséről” 55. és azt követő bekezdései szerint felállított döntőbíróshoz fordulnak, vagy bármilyen a két állam között már meglévő egyezményben foglaltak szerint járnak el.

4. cikkely

Az előző cikkely rendelkezései nem alkalmazhatók azokra az esetekre, amelyek a magas rangú Szerződő Felek között jelenleg fennálló szerződések alapján az egyik fél illetékességi körébe tartoznak, sem a felségjogra [Ti. az égeitengeri felségjogokra – B. A.] vonatkozó kérdésekre. A felségjog kérdéseiben bármelyik Félnek jogában áll írásbeli nyilatkozat formájában döntést hozni, a másik Fél vitás esetben a kérdés eldöntése érdekében független bíróság döntését kérheti, vagy az állandó Nemzetközi Bírósághoz fordulhat.

Az előző cikkely rendelkezései a jelen Szerződés keletkezését megelőző időből származó, s ily módon a múltra vonatkozó nézetkülönbségek esetében ugyancsak nem alkalmazhatók.

5. cikkely

Azokat a vitás kérdéseket, amelyek rendezéséhez más, a peres Felek közötti hatályos egyezmények szabályozta különleges eljárás szükségeltetik, ezen megállapodások rendelkezéseinek megfelelően oldják meg.

6. cikkely

Amennyiben olyan vitás kérdés merül fel, melynek tárgyában valamelyik Szerződő Fél belső törvénykezése értelmében a bírói vagy közigazgatási hatóságok az illetékesek, ez a Fél felvetheti, hogy a vitás kérdések rendezésében a jelen Szerződésben foglalt eljárásokat alkalmazzák mindaddig, amíg az illetékes hatóság méltányos időn belül végleges döntést nem hoz.

Az a Fél, amely ebben az esetben is a jelen Szerződésben foglaltak szerint kíván eljárni, köteles ezt a szándékát a fent említett döntés megszületését követő egy éven belül a másik Fél tudomására hozni.

7. cikkely

Ha a Szerződő Felek egyikétől ilyen irányú kérés érkezik a másik Félhez, állandó Békéltető Bizottságot kell létrehozni a jelen Szerződés ratifikálását követő hat hónapon belül.

1. A bizottság öt tagból áll. Közülük egyet-egyet a két Szerződő Fél jelöl ki saját országa polgárai közül. A további három bizottsági tagot közös megegyezéssel választják ki más országokból. Mindhármuknak különböző nemzetiségűeknek kell lenniük, s a Felek egyikének a területén sem rendelkezhetnek állandó lakhellyel, és nem állhatnak ott szolgálatban. A három semleges tag közül választják ki a Felek a Bizottság elnökét. Ha a Felek az Elnök személyéről nem tudnak megegyezni, sorsolással döntenek el, hogy melyikük lesz az Elnök.

2. A tagok megbízása három évre szól és újraválaszthatók. A közösen kinevezett tagok megbízásuk ideje alatt a Felek beleegyezésével helyettesíthetők.

Az eljárás megkezdéséig bármelyik Félnek jogában áll az általa kinevezett bizottsági tag nevében és helyett eljárni.

3. Haláleset, lemondás vagy bármilyen más akadályoztatás esetén a Felek a jelölésben rögzített módon a megüresedett helyet a lehető legrövidebb időn belül igyekeznek betölteni.

8. cikkely

Ha valamelyik vitás kérdés felmerülésekor a Felek által felállított állandó Békéltető Bizottság nem létezik, a vitás ügy kivizsgálására különleges Békéltető Bizottságot kell létrehozni az egyik Félnek a másikhoz intézett ez irányú kérésétől számított három hónapon belül. Amennyiben a Felek másképp nem határoznak, a jelölések módjára vonatkozóan az előző cikkely rendelkezései az irányadók.

9. cikkely

Ha a közösen kijelölendő bizottsági tagok jelölése a 7. és 8. cikkelyben rögzített határidőn belül nem történik meg, a szükséges kinevezéseket egy a felek által közösen kiválasztott harmadik Állam hajtja végre. Ha a Feleknek ez ügyben nem sikerül megegyezniük, mindkét Fél megjelöl egy-egy Államot, és a kinevezéseket ez a két kiválasztott Állam közösen végzi. Amennyiben három hónapos határidőn belül a két kiválasztott Állam nem tud egyezsége jutni, mindegyikük felterjeszti a szükséges számú saját jelöltjeit, amelyek közül végül sorsolással döntenek.

10. cikkely

A Békéltető Bizottság a két Fél közös megegyezésével az Elnökhöz intézett beadvány alapján hívható össze. Közös megegyezés híján a beadványt bármelyik Fél egyedül is előterjesztheti.

A beadvány röviden tartalmazza a vita tárgyát, majd felkéri a Bizottságot arra, hogy tegyen meg minden szükséges intézkedést a békés megegyezés megszületése érdekében.

Amennyiben a beadványt csak az egyik Fél nyújtotta be, a megszületett döntést haladéktalanul a másik Fél tudomására kell hoznia.

11. cikkely

Legkésőbb 15 nappal azután, hogy az egyik Fél a Békéltető Bizottság elé vitt egy vitás ügyet, a saját maga által a bizottságba delegált tagot bármelyik [ti. Fél – B. Á.] helyettesítheti egy, az adott témában járatosabb személlyel. Ezt a szándékát azonban haladéktalanul a másik Fél tudomására kell hoznia. A másik Félnek ezen értesítés kézhezvételétől számított 15 nap áll rendelkezésére, hogy maga is hasonlóképpen cselekedjen.

12. cikkely

A Békéltető Bizottság – ha a felek máshogy nem határoznak – a bizottság Elnöke által megjelölt helyen ülészik.

13. cikkely

A Békéltető Bizottság feladata a vitás kérdések megvilágítása; e célból kötelessége minden a tárgyra vonatkozó hasznos információt begyűjteni, s törekednie kell a Felek összebékítésére.

Az ügy vizsgálatát követően a Bizottság a vita rendezésére vonatkozó javaslatait jelentésben rögzíti.

14. cikkely

A Békéltető Bizottság maga folytatja le az eljárást, amelynek minden esetben érdemi tárgyalás alapján kell megtörténnie, figyelembe véve – hacsak a Bizottság egyhangúlag másképp nem határoz – az 1907. október 18-i Hágai Egyezmény III. fejezetének a nemzetközi konfliktusok békés megoldására vonatkozó rendelkezéseit.

15. cikkely

A Békéltető Bizottság ténykedései csak abban az esetben hozhatók nyilvánosságra, ha a Bizottság a Felek közös jóváhagyása mellett a nyilvánosságra hozatal mellett dönt.

16. cikkely

A Feleket a Békéltető Bizottságban olyan megbízottak képviselik, akiknek a feladata, hogy közvetítő szerepet töltsenek be a Felek és a Bizottság között; ezen kívül támogatásul magukkal hozhatnak erre a célra saját maguk által választott jogtanácsosokat és szakértőket, továbbá kérhetik bármely olyan személy meghallgatását, akinek tanúskodását az ügyben hasznosnak tartanák.

A Bizottság szóbeli magyarázatot kérhet a két Fél képviselőitől, jogtanácsosaitól és szakértőitől, valamint minden olyan személytől – amennyiben ezt saját kormánya támogatja –, akinek a megjelenését hasznosnak ítélné.

17. cikkely

A Felek kötelezettséget vállalnak, hogy segítik a Békéltető Bizottság munkáját, vagyis a lehető legtöbb hasznos dokumentumot és információt a Bizottság rendelkezésére bocsátják, és minden birtokukban lévő eszközzel megpróbálják lehetővé tenni, hogy a tanúk és szakértők beidézése és meghallgatása, valamint a helyszínrre való kiszállás saját területükön és saját törvénykezésüknek megfelelően történjenk.

18. cikkely

A Békéltető Bizottság, attól a naptól számított négy hónapon belül, amikor a vitáról értesülést szerzett, jelentést készít, hacsak a Felek meg nem állapodnak a határidő meghosszabbításában.

E jelentést egy példányát mindkét Fél megkapja.

A jelentés sem a tények ismertetése, sem a jogi indoklás és a következmények vonatkozásában nem tekinthető döntőbírósi ítéletnek.

19. cikkely

A Békéltető Bizottság megszabja azt a határidőt, amelyen belül a feleknek nyilatkozniuk kell a Bizottság jelentésében szereplő rendezési javaslatokról. Ez a határidő nem haladhatja meg a három hónapot.

20. cikkely

Az eljárás tényleges időtartama alatt, a közös megegyezéssel kiválasztott megbízottak, a Felek által közösen megalapított összegű juttatásban részesülnek, melyet a Felek egyenlő arányban fizetnek. A Bizottságba saját maga által delegált tagjának tiszteletdíját azonban mindkét Fél maga állapítja meg és fizeti.

A Bizottság működése során felmerült általános költségeket a két Fél közösen viseli.

21. cikkely

Ha a Bizottság ajánlásait a Felek nem fogadják el, a Bizottság jelentésében szereplő határidőn belül bármelyik Fél kérheti, hogy az ügyet az Állandó Nemzetközi Bíróság elé terjesszék.

Abban az esetben, ha a Bíróság álláspontja szerint a vitás ügy nem jogi természetű, a Felek beleegyeznek, hogy a Bíróság a kérdést – amennyiben arra a nemzetközi jog szabályai nem alkalmazhatók – a méltányosság és a jóság elve („ex aequo et bono”) alapján döntse el.

22. cikkely

A szerződő Felek minden egyedi esetben külön megegyezést kötnek, amely egyértelműen meghatározza a vita tárgyát, az Állandó Nemzetközi Bíróság illetékességi körét, valamint az összes a Felek által fontosnak ítélt körülményt.

A megegyezés a Szerződő Felek kormányai közötti jegyzékváltás formájában történik, és annak minden pontját a Legfelsőbb Közjogi Bíróság ismerteti. Ha a kölcsönös kompromisszumon alapuló egyezmény szövege nem készül el attól a naptól számított három hónapon belül, hogy az egyik Fél a vitás ügyet bíróság elé terjeszti, a Felek bármelyike beadványt intézhet a Legfelsőbb Közjogi Bírósághoz.

23. cikkely

Ha az Állandó Nemzetközi Bíróság kimondaná, hogy a Szerződő Felek valamely bírósági vagy más hatóság által hozott döntése egészben vagy részben ellentétes az emberi jogokkal, és ha e Fél alkotmányos joga nem, vagy csak részlegesen teszi lehetővé, hogy a szóban forgó döntés következményeit megszüntessék, a Felek megegyeznek, hogy a jogaiban megsértett Felet a Bíróság bírói ítélettel méltányos elégtételben részesíti.

24. cikkely

Az Állandó Nemzetközi Bíróság rendelkezéseit a Felek jóhiszeműen végrehajtják. Ha az ítélet értelmezése nehézségekbe ütközne, az a Legfelsőbb Közjogi Bíróság hoz döntést, amelyhez e célból bármelyik Fél fordulhat egyszerű beadvány formájában.

25. cikkely

A békéltető vagy bírósági eljárás ideje alatt a Szerződő Felek tartózkodnak minden olyan lépéstől, amely a Békéltető Bizottság javaslatainak elfogadására, vagy az Állandó Nemzetközi Bíróság határozatának végrehajtására nézve hátrányos következményekkel járhat.

26. cikkely

Ha a békéltető vagy bírósági eljárás jelen Szerződés lejárta előtt nem zárul le, az eljárás jelen Szerződés rendelkezéseinek megfelelően folytatódik, vagy azon egyezmény rendelkezései szerint, amellyel a Felek jelen Szerződést helyettesíteni szándékozzák.

27. cikkely

Azokat a jogvitákat, amelyek jelen szerződés pontjainak akár az értelmezése, akár a végrehajtása során felmerülhetnek, ideértve a jogviták minősítésére vonatkozó problémákat, a Felek egyszerű kérés alapján, egyenesen az Állandó Nemzetközi Bíróság elé terjesztik.

28. cikkely

Jelen Szerződés a lehető legrövidebb időn belül ratifikálásra kerül, és a kölcsönös ratifikálást követően azonnal életbe lép. A Szerződés hatályba lépését követően öt év időtartamra szól. Ha e határidő lejárta előtt hat hónappal egyik Fél sem mondja fel, akkor a Szerződés újabb öt éves időtartamra automatikusan meghosszabbodik, és ez bármennyig így folytatható.

Aminek hitelül a fent nevezett teljhatalmú tisztségviselők jelen Szerződést aláírásukkal hitelesítették.

Kelt Ankarában, 1930. október 30-án.

E. K. VENIZELOSZ
A. MICHALAKOPULOSZ

ISMET
T. RÜSTÜ